

Skaeve huse in Nederland

Ze worden wel 'wooncontainers' of 'asowoningen' genoemd, maar ze heten officieel skaeve huse. Bedoeld voor mensen die ondanks inspanningen van hulpverleners en wooncorporaties niet passen in de sociale woningmarkt. In 2005 introduceerde de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) het van oorsprong Deense concept in Nederland. In vijf gemeenten werden tijdelijk skaeve huse neergezet. Het draagvlak voor deze oplossing is groot, het succes bewezen en de behoefte eraan permanent. Toch lukt het niet de skaeve huse een blijvende plek te geven. De vraag waarom houdt alle betrokkenen bezig. 'Het poldermodel maakt vleugellam.'

+ Wat zijn skaeve huse? +

Skaeve huse zijn letterlijk vertaald 'scheve huizen'. In de praktijk zijn het prefab-woningen die op een zorgvuldig gekozen locatie staan. Meestal staan er vijf tot tien wooneenheden op een locatie. Er is voor gekozen de Deense benaming aan te houden, omdat de alternatieven – de letterlijke vertaling 'scheve huizen' inclusief – een negatieve connotatie hebben. De media noemen de woningen gemakshalve wel 'asocontainers', 'hufferwoningen' of 'tokkiehokkies'. Karen van Brunschot van de Federatie Opvang heeft moeite met deze termen. 'Ze werken stigmatiserend en halen elk gemeentelijk draagvlak voor vestiging bij voorbaat onderuit. Terwijl de insteek van het concept humaan is. We bieden onderdak aan mensen die zich in een normale buurt niet optimaal kunnen aanpassen. Het zijn individuen met veel behoefte aan rust en ruimte. Wij willen deze mensen een plek geven waar ze zich senang voelen.'

Voor hun burens zijn ze 'asociaal', voor de hulpverleners 'vastgelopen' en voor woningcorporaties 'lastig'. De samenleving loopt er een blokje voor om. Het is misschien wel een van de laatste taboes in Nederland: de groep mensen die met geen enkel traject terug in de samenleving te krijgen is en waar niemand vat op krijgt.

Zoeken

Tot relatief kort geleden wist eigenlijk niemand wat met deze groep moest gebeuren. De laatste jaren krijgt het probleem meer aandacht. In 1993 organiseerde de SEV een congres met

als onderwerp: burenoverlast. Het onderwerp leefde enorm, bleek uit de opkomst. 'Het was een van de drukst bezochte congressen ooit', zegt Jeroen Singelenberg. Hij was namens de SEV vijf jaar programmaregisseur van het programma 'Keer de verloedering', waarvan het project skaeve huse deel uitmaakte. 'Tijdens dat congres werden mogelijke methodes besproken om deze groep aan te pakken. Zoals portiekgesprekken, tweede-kansbeleid. Er was ook een wethouder uit Bergen op Zoom met een vooruitziende blik. Wat hij voorstelde leek erg op het concept van skaeve huse, maar hij noemde het 'degradatiewoningen'. De verontwaardiging was enorm. Maar dat er iets voor deze groep moest komen was toen wel duidelijk. De corporatiesector verbant iemand die zware overlast veroorzaakt en die wonen met verplichte woonbegeleiding heeft verprutst of afgewezen, voor vijf jaar uit de sociale huursector. En wat dan? De overlast verplaatsten naar particuliere huurwoningen? Naar de straat? Dat is de praktijk, ook nu nog. Met alle gevolgen van dien. Niemand weet waar deze mensen uithangen, wie er last van heeft of waar ze zich mee bezighouden.'

Vinden

De Denen leken met de skaeve huse het ei van Columbus te hebben gevonden: sobere eenpersoons vrijstaande wooneenheden gelegen op een locatie buiten een woonwijk en met een dagelijks langskomende sociaal beheerder. Samen met vertegenwoordigers uit zeven gemeenten en de Federatie Opvang vertrok Singelenberg in 2005 naar Denemarken waar op initiatief van het ministerie van Sociale Zaken al vijf-honderd skaeve huse waren neergezet. Hij trof een 'goed doordacht en opgezet project' aan. 'Er waren niet alleen op de locaties huisjes, maar bij het winkelcentrum waar de bewoners overdag rondhingen was er ook een soort 'zuipkeet'. Daar vielen ze dus verder niemand lastig.' De kracht van het project lag voor Jeroen Singelenberg ook vooral in de humane benadering van de bewoners. 'Ze hebben bijna allemaal een verleden van ernstige woonoverlast. Ze mijden de gebruikelijke vormen van begeleid wonen of wijzen die af. De meesten hebben een verslavingsprobleem of een psychiatrisch probleem. Of beide. Het zijn stedelijke individualisten

die zich niet kunnen of willen aanpassen aan hun omgeving en het beste gedijen met ruimte om zich heen. En die krijgen ze in Denemarken. Ze hoeven niets meer. Als ze er prijs op stellen, krijgen ze begeleiding of therapie. Maar niemand dwingt ze ertoe. Die rust blijkt therapeutisch te werken. In meer dan de helft van de gevallen verbeterde de mentale gesteldheid van de bewoners aanzienlijk.’

+ **Aanbevelingen uit de SEV-evaluatie van februari 2010:**

1. Maak skaeve huse tot een regulier onderdeel van het repertoire aan woonoplossingen voor mensen met maatschappelijke problemen die woonoverlast veroorzaken. Elke middelgrote stad en elk stadsdeel van een grote stad heeft een locatie voor skaeve huse nodig. Neem de planologische belemmeringen weg en wijs locaties aan.
2. Voorkom bezwaren van omwonenden door goede communicatie, een alarmnummer, toezegging van dagelijks toezicht en het in acht nemen van voldoende afstand tot woningen en andere gevoelige functies. Verkort bezwaarprocedures indien aan deze zorgvuldigheidseisen is voldaan.
3. Gemeenten hebben de sleutel in handen om via hun grondbeleid en in hun bestemmingsplannen ruimte te scheppen en locaties beschikbaar te stellen voor skaeve huse. Ook voor omliggende bedrijven en andere niet-woonfuncties geldt aanbeveling 2: hou voldoende afstand en zorg voor een goede voorlichting over de skaeve huse.
4. Maak een stedelijke kandidatenlijst voor skaeve huse op basis van breed gedragen criteria. Ontwikkel tevens criteria en een procedure voor vrijwillige terugkeer naar een gewone woonomgeving, inclusief een aanbod van individueel wonen met toezicht of begeleiding. De skaeve huse moeten een gezamenlijke verantwoordelijkheid blijven van de stedelijke driehoek gemeente, woningcorporaties, hulpverlening. Niet van één partij.

+ **De volledige evaluatie is te downloaden op www.sev.nl.**

Enthousiast introduceerde SEV het project in Nederland, waar de bezwaren prompt van links én rechts kwamen. Bezwaren die, hoewel afgezwakt, nog steeds te horen zijn. ‘Rechts vindt dat je mensen niet moet belonen voor het verval waaraan zij zelf schuld hebben. Maar waar de schuldvraag ook ligt, de samenleving is verantwoordelijk voor alle burgers. Links vindt dat je mensen niet kan en mag opgeven’, aldus Singelenberg. ‘Ik vind het goed dat zolang mogelijk wordt geprobeerd mensen betrokken te houden bij de samenleving, maar ik denk dat je kunt doorschieten in humane barmhartigheid. Er zal altijd een groep mensen zijn bij wie niets meer helpt. In Nederland heeft men daar moeite mee, merk ik.’

Proberen

In Nederland zijn, in de drie jaar die het SEV-experiment duurde, vijf projecten met in totaal 27 skaeve huse gestart in Kampen, Maastricht, Amsterdam, Arnhem en Tilburg. Een pover resultaat, afgezet tegen de honderden in Denemarken, dat nota bene een derde van het aantal inwoners heeft. ‘De wil is er, zowel politiek als bestuurlijk. Maar het lukt in Nederland nauwelijks om geschikte locaties te vinden. Kijk naar Amsterdam. Het was de bedoeling dat in elk stadsdeel een locatie zou komen voor skaeve huse. Om te beginnen met de Houthaven. Maar omdat daar nieuwbouw was gepland, zijn de huisjes weer weggehaald. Terwijl de nieuwbouw door de crisis ook niet van grond komt. Ik kan zo tientallen plekken aanwijzen die geschikt zijn. Maar bestemmingsplannen en economische bezwaren gooien vaak roet in het eten. Bovendien werkt het poldermodel niet mee. Er zijn veel partijen betrokken, die zien het allemaal zitten, maar niemand heeft de macht om te zeggen: we gaan het ook echt doen. En als het dan toch lukt, is de locatie tijdelijk. Terwijl de doelgroep vraagt om een duurzame plek. Ik zou zeggen: de introductie is geslaagd, de uitrol mislukt.’

Tilburg neemt wat Singelenberg betreft een bijzondere plek in. ‘De wethouder daar gaf opdracht om vijf locaties te zoeken die potentie hadden om er skaeve huse te bouwen. Het verschil tussen hem en menig ander wethouder is dat hij er nadrukkelijk bij zei dat er minimaal één locatie moest overblijven. Ik vermoed dat hier wel eens de sleutel tot het succes zou kunnen liggen. In Denemarken werkt het ook zo: de uiteindelijke locatiekeuze staat er niet ter discussie. Ze hebben net als wij een ‘consensusdemocratie’, met het verschil dat de gemeente daar veel meer macht heeft. En de skaeve huse zijn daar geïntegreerd in het bestaande aanbod. De Denen steken bovendien veel energie in de communicatie met en de zorg voor de omwonenden’, verklaart Singelenberg. ‘En in de praktijk blijkt het dan met de gevreesde overlast wel mee te vallen.’

Hij krijgt daarin bijval van accountmanager Wonen Welzijn Zorg Carin Turi van de Tilburgse woningcorporatie Wonen-Breburg. ‘Voordat we vorig jaar negen huisjes hebben neergezet op de huidige locatie, is er flink geïnvesteerd in de communicatie met de omwonenden van alle potentiële locaties. Er zit behoorlijk wat tijd in, maar het is essentieel om het project te laten slagen. Omwonenden moeten weten

dat er dag en nacht iemand bereikbaar is, dat ze geen direct zicht op de locatie hebben, dat het beheer goed geregeld is en dat er dagelijks toezicht is, ook van de politie. Dat neemt veel onrust weg. Maar dát er een locatie in Tilburg zou komen stond van meet af aan vast.’ Samenwerking, heldere afspraken, daadkracht en enkele gedreven voortrekkers zijn volgens Turi de sleutel tot het Tilburgse succes. ‘De gemeente, de drie woningcorporaties, de politie, de stichting maatschappelijke opvang en het RIBW Midden-Brabant (Regionale Instelling voor Beschermd Wonen, red.) zijn allemaal doordrongen van de noodzaak van deze voorziening. We weten dat het de veiligheid en de leefbaarheid in de wijken vergroot en dat de druk op de maatschappelijke opvang vermindert. Het is in ieders belang dit serieus op te pakken.’

leider, spreekt de ambitie uit de skaeve huse landelijk in het beleid te integreren. ‘We moeten een landelijk raamwerk maken, en dan bepalen welke partijen waar verantwoordelijk voor zijn. We kunnen niet alleen maar naar de overheid kijken en een afwachtende houding aannemen. De ketenpartners moeten hier net zo goed een rol in spelen. Zowel inhoudelijk als financieel.’ Ze hoopt met een aantal partners, leden en andere belanghebbenden een rol te kunnen spelen in de maatschappelijke verankering van het concept. ‘Hoe meer steun, hoe beter. Dit mag niet doodbloeden. Wonen is een kernzaak, iedereen heeft er recht op. Dit moet de laagste tree op de woonladder zijn en wij gaan ons daar sterk voor maken.’

‘Dát er een locatie in Tilburg zou komen stond van meet af aan vast’

Verankeren

Uit de SEV-evaluatie van het project die dit jaar verscheen, blijkt dat nagenoeg alle betrokkenen positief zijn over skaeve huse. Hulpverleners vinden het een goede aanvulling op het reguliere aanbod. Corporaties waarderen de oplossing vooral door de verminderde overlast voor hun huurders. Bij de gemeente telt daarnaast ook de publieke gezondheidszorg en het beleid om alle daklozen van straat te weren. Toch heeft het brede draagvlak zich nog nergens vertaald in een vaste plek voor de skaeve huse in het reguliere hulp- en woonaanbod. Het feit dat het project nog steeds een ad-hocstatus heeft, verhindert een duurzame verankering, is de conclusie. Maar de aanbeveling van SEV blijft: skaeve huse moeten worden opgenomen in de lokale keten van voorzieningen in de maatschappelijke opvang. In Tilburg is de kans daarop momenteel het grootst. Het project loopt er nu een jaar en de eerste ervaringen zijn positief. Binnenkort houden de betrokken partijen een eerste evaluatie en kijken ze naar het vervolg op een definitieve locatie. Vanwege mogelijk lange vergunningenprocedures en de tijd die nodig is voor communicatie met omwonenden, wordt nu al gezocht naar een locatie. ‘Voorwaarde hierbij is uiteraard dat de betrokken partijen overtuigd blijven van de noodzaak van het project’, aldus Carin Turi. ‘Maar gezien de goede ervaringen tot op heden acht ik de kans groot dat de skaeve huse een vast onderdeel worden van het woonaanbod in Tilburg.’

Een goede ontwikkeling, menen zowel het SEV als de Federatie Opvang, de brancheorganisatie voor de instellingen voor de maatschappelijke opvang en vrouwenopvang. Nu de experimentele fase van het project is afgesloten, neemt de Federatie Opvang de coördinatie van het project op zich. Karen van Brunschot, senior beleidsmedewerker en project-

Parallel aan de lobby mag wat haar betreft ook de discussie lopen over de begeleiding van de bewoners. ‘Je moet je afvragen hoever je daarin gaat. De Denen doen niet veel aan begeleiding, met rust laten is daar het beleid. Het is een simpel concept, en we moeten ervoor waken het niet al te rigide in te vullen. In Nederland zijn we geneigd in trajecten te denken. Er moet altijd beweging naar voren zijn. Maar soms werkt dat niet. Niettemin is gebleken dat sommige bewoners er wel baat bij hebben, en ook aangeven meer begeleiding op prijs te stellen. Ik denk dat je het per geval moet bekijken.’

+ Wat doet de SEV? +

De SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) ontwikkelt als onafhankelijke partij innovatieve antwoorden voor maatschappelijke vraagstukken op het gebied van wonen. Dat doen ze door te zoeken naar vernieuwende, grensverleggende en oplossingsgerichte ideeën. Deze ideeën werken ze uit in praktijkexperimenten. Zo wordt duidelijk of de innovatieve oplossing werkt in de omgeving en situatie waarvoor deze bedoeld is. +